

Gabriela Czapiewska

*Akademia Pomorska w Słupsku
Instytut Geografii i Studiów Regionalnych
gabriela.czapiewska@apsl.edu.pl*

Potencjał rozwojowy i funkcjonalny Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot

Zarys treści: Metropolizacja jest jednym z najważniejszych wyznaczników współczesnego modelu rozwoju. Obszary metropolitalne odgrywają ważną rolę w procesie rozwoju we współczesnym, globalizującym świecie (innowacje, nowe kierunki rozwoju gospodarki). Celem artykułu jest zobrazowanie potencjału rozwojowego oraz funkcjonalnego Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot. W pierwszej części opracowania dokonano analizy pojęciowej terminu „obszar metropolitalny”. W kolejnej przedstawiono najważniejsze przejawy procesu metropolizacji, uwypuklając potencjał prezentowanego obszaru, funkcje metropolitalne oraz wiodące kierunki rozwojowe.

Słowa kluczowe: obszar metropolitalny, metropolizacja, funkcje metropolitalne, Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot

Wprowadzenie

Jednym z podstawowych przejawów globalizacji gospodarki jest przyspieszony rozwój procesów urbanizacyjnych, a zwłaszcza wzrost istniejących i powstawanie nowych obszarów metropolitalnych (Gałuszka 2009). Metropolizacja jest istotnym wyznacznikiem współczesnego modelu rozwoju. Największe miasta stają się ośrodkami nowoczesnej, wysoko wydajnej gospodarki o dominacji usług (m.in. naukowych, doradczych, finansowych, publikacyjnych, medialnych), siedzibami zarządów globalnych korporacji, atrakcyjnymi miejscami odwiedzin turystów, głównie „biznesowych”, czy też miejscami rozwoju innowacji technologicznych, nowych wzorców kulturowych oraz stylu życia (Sassen 1991, Castells 1998, Jałowiecki 1999, Taylor 2003, Budner 2008, Smętkowski i in. 2008, 2009). Metropolizacja ma źródła w rosnącym znaczeniu powiązań społeczno-gospodarczych i przepływów (ludzi, towarów, kapitału, informacji) pomiędzy odległymi nawet ośrodkami (Gras 1922, Florence 1955, Bourdeau-Lepage 2004,

Gorzelał, Smętkowski 2005, Domański 2006, Dawson 2008). Dla problematyki rozwoju obszarów metropolitalnych ekonomia przepływów ma istotne znaczenie w trzech aspektach. Po pierwsze, dotyczy – warunkowanych ICT – aktualnych procesów gospodarczych, po drugie – nowe technologie sprzyjają tzw. despacjalizacji, rozumianej jako zmniejszanie się znaczenia czynnika przestrzennego, a po trzecie – podnosi ona znaczenie partycypacji społecznej jako elementu budowania przewagi konkurencyjnej (Noworól 2014, 2019). Metropolie są zatem głównymi w państwie regionami kapitału intelektualnego i finansowego, natomiast ich sieć tworzy międzynarodowe środowisko integracji, innowacji i wiedzy (Markowski, Marszał 2006).

Zdaniem Gaczek (2013), metropolizacja jako zjawisko ekonomiczne w przestrzeni występuje od dawna, a jej nowe funkcje i znaczenie dla procesów rozwoju społeczno-gospodarczego wynikają ze zmieniających się uwarunkowań. Od dynamiki rozwoju obszarów metropolitalnych zależy pozycja gospodarcza i polityczna kraju, dlatego też obszary metropolitalne zajmują coraz ważniejsze miejsce w dokumentach strategicznych („Polska 2030. Wyzwania rozwojowe. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego i Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju”)¹ i w coraz większym stopniu odnotowują rosnące znaczenie ośrodków metropolitalnych w rozwoju państwa oraz umacnianiu jego powiązań z układem międzynarodowym.

W wyniku procesu metropolizacji i suburbanizacji rola obszarów metropolitalnych w systemie osadniczym Polski rośnie, czego jednak nie odzwierciedla ich pozycja w systemie zarządzania terytorialnego ani planowania przestrzennego (Kaczmarek 2016). W tym opracowaniu przedstawiono problematykę rozwoju obszarów metropolitalnych w ujęciu ogólnym (analiza definicji, funkcji metropolitalnych) oraz w skali regionalnej – na przykładzie Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot (OMGGS). Zasadniczym celem artykułu jest zobrazowanie potencjału rozwojowego oraz funkcjonalnego Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot. W pierwszej części opracowania dokonano analizy pojęciowej terminu „obszar metropolitalny”. W kolejnej części przedstawiono najważniejsze przejawy procesu metropolizacji, uwypuklając potencjał prezentowanego obszaru, funkcje metropolitalne oraz wiodące kierunki rozwojowe.

Istota obszarów metropolitalnych – egzemplifikacja pojęcia

Istnieje wiele definicji obszarów metropolitalnych, które są różnie ujmowane w zależności od przyjętej koncepcji teoretycznej (Zuzańska-Zyśko 2016). Precyzyjnej prawnej i statystycznej definicji nie doczekała się również metropolia. Różnie też opisuje się relacje zachodzące pomiędzy tymi pojęciami. Z jednej strony

¹ <https://www.metropoliagdansk.pl/kim-jestesmy/metropolie-w-polsce-i-na-swiecie/opracowania-i-raporty/> (dostęp: 11.09.2019).

metropolię można rozumieć jako całość złożoną z ośrodka i obszaru metropolitalnego, z drugiej natomiast – traktować ją jako część składową obszaru metropolitalnego (Smętkowski 2005, 2009). W języku potocznym pojęcia obszaru metropolitalnego i metropolii często są stosowane zamiennie.

Współczesne metropolie przekroczyły granice jednostek podziału terytorialnego, zajmują coraz bardziej rozległe tereny na sąsiadujących z nimi obszarach administracyjnych. Powstały zatem struktury przestrzenne obejmujące miasto centralne, które stanowi trzon aglomeracji miejskiej, oraz jego otoczenie – powiązane z nim silnymi więzami o charakterze gospodarczym, politycznym i kulturowym (Czerny 2005, Korcelli 2011). Kaczmarek (2016, 2018) podkreśla, że obszary metropolitalne, tworzące się ponad granicami polityczno-administracyjnymi, uznawane są za szczególny rodzaj przestrzeni i zaliczane do kategorii przestrzeni miękkich (*soft spaces*).

Obszar metropolitalny jest pojęciem opisującym strefę oddziaływania miasta. Terminami bliskoznacznymi są m.in.: funkcjonalny obszar (region) miejski, aglomeracja i zespół miejski, pole miejskie, obszar zurbanizowany czy strefa podmiejska (Śleszyński 2013). OECD definiuje obszary metropolitalne jako funkcjonalne obszary miejskie liczące co najmniej 500 tys. mieszkańców.

Obszar metropolitalny w ujęciu europejskim to zwarty obszar obejmujący miasto centralne i strefę podmiejską zamieszkaną przez co najmniej 200 tys. osób i odznaczający się znaczną siłą wewnętrznych powiązań. Powiązania te wyrażają się przede wszystkim w dojazdach do pracy, a także w innego rodzaju związkach o charakterze ekonomicznym (*International Metropolitan Observatory*). W dokumentach UE przyjmuje się, że obszar metropolitalny składa się z centrum o charakterze pojedynczego, dużego miasta lub aglomeracji miejskiej oraz z peryferii tworzonych przez sąsiednie gminy, z których znaczna część czynnych zawodowo mieszkańców codziennie dojeżdża do pracy w centrum (*The Network of European Metropolitan Regions and Areas*). W takim ujęciu pomija się rolę funkcji metropolitalnych, ich zasięg i w niewystarczającym stopniu wskazuje powiązanie obszaru z metropolią (Szołek 2006).

Markowski i Marszał (2006) definiują obszar metropolitalny jako wielkomiejski układ osadniczy obejmujący strefę o znacznym bezpośrednim zasięgu codziennego oddziaływania (przepływy ludności, przepływy towarów, informacji i usług, związki kooperacyjne) oraz tereny potencjalnych możliwości rozwojowych (m.in. przestrzeni pod inwestycje), gdzie zachodzą procesy metropolizacji i występuje wystarczające nagromadzenie działalności uzupełniających (substytucyjnych) metropolitalne funkcje ośrodka centralnego (lokalizacja funkcji metropolitalnych). Jest to obszar o dużej skali wewnętrznej integracji funkcjonalnej (silnych powiązaniach funkcjonalnych), a także z dobrze rozwiniętą siecią transportową, zapewniającą wewnętrzną dostępność komunikacyjną i spójność terytorialną.

Obszar metropolitalny według Jałowieckiego (2000, 2007) stanowi jednostkę terytorialną, odznaczającą się takimi cechami, jak:

1. zdolność do międzynarodowej współpracy, zgodnie z którą może współpracować z zagranicą w zakresie przyjmowania czynników produkcji, usług, towarów i siły roboczej,

2. kreatywność na arenie międzynarodowej, co oznacza umożliwienie funkcjonowania na jej terytorium zagranicznych firm, organizacji, placówek dyplomatycznych itd.,
3. zdolności do eksportu przedsiębiorstw, banków, instytucji,
4. rozwinięta komunikacja lądowa i powietrzna,
5. dostępność telekomunikacyjna poprzez sprawne działanie poczty, telefonów, Internetu,
6. rozwinięty sektor usług, zdolny do sprawnej obsługi biznesu,
7. medialność i posiadanie ośrodków masowego przekazu o znaczeniu ogólnokrajowym,
8. obecność na terenie metropolii instytucji krajowych i regionalnych organizacji o uznanej na arenie międzynarodowej marce,
9. paradyplomacja, realizowana za pośrednictwem przedstawicieli metropolii w innych miastach bądź za granicą,
10. zdolność do organizowania imprez i spotkań w skali międzynarodowej.

Zdaniem Czyż (2009) obszar metropolitalny jest rozumiany jako terytorialny układ osadniczy o bardzo wyraźnie ujawniających się aspektach systemowych, takich jak:

- występowanie powiązań społeczno-gospodarczych nie tylko wokół głównego miasta, ale w całym układzie wewnętrznym obszaru metropolitalnego;
- ukształtowany podsystem dziennych powiązań między ośrodkami mieszkaniowymi, pracy, wypoczynku i współżycia zbiorowego;
- domknięcie zasięgu pewnych powiązań egzogenicznych ośrodka w obrębie sieci osadniczej tego obszaru;
- rozwój powiązań zewnętrznych.

Unia Metropolii Polskich definiuje obszary metropolitalne jako miasta centralne wraz z przylegającymi do nich powiatami, jednak nie uwzględnia żadnych powiązań funkcjonalnych, które w myśl większości definicji powinny zachodzić w obrębie obszaru metropolitalnego.

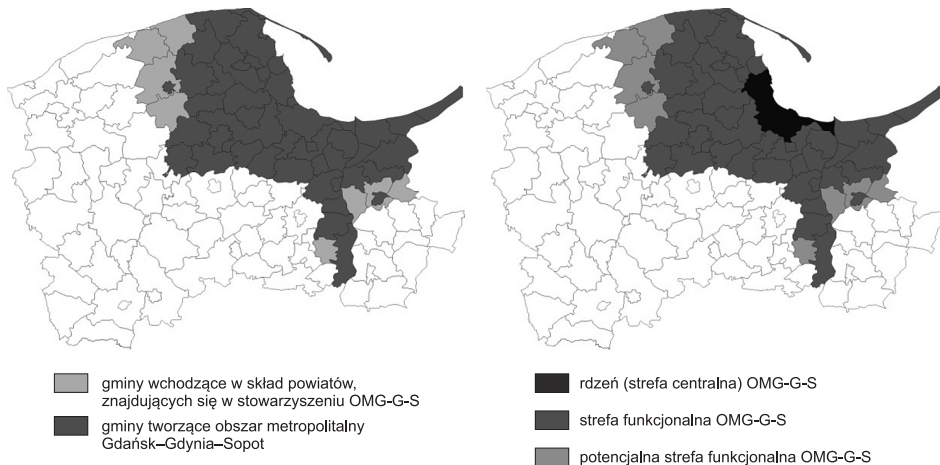
Pojęcie obszaru metropolitalnego po raz pierwszy zostało wprowadzone do polskiego porządku prawnego wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym². Ustawa ta wprowadziła obowiązek wyznaczenia obszarów metropolitalnych. W polskim systemie prawnym obszary metropolitalne występują wyłącznie jako przestrzenne jednostki planistyczne. Według ustawy obszar metropolitalny to „obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju” (art. 2, pkt 9).

² Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2018 r., poz. 1945)

Potencjał i kierunki rozwojowe Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot

Obszar metropolitalny rozpatrywać można w dwóch wymiarach: przestrzenno-funkcyjnym i organizacyjno-prawnym. Pierwszy wymiar dotyczy m.in. rozwoju infrastruktury technicznej, wpływającej na spójność obszaru oraz zagospodarowania terenu, które prowadzić powinno do racjonalnego rozmieszczenia funkcji. Drugi wymiar obejmuje system planowania, administrowania i zarządzania rozwojem. Wymiar ten jest kluczowy dla rozwoju obszaru metropolitalnego, gdyż determinuje cele, procesy i formy zagospodarowania przestrzennego (Smętkowski i in. 2008). W tworzeniu układu metropolitalnego kluczową rolę odgrywają przede wszystkim struktury instytucjonalne z zakresu finansów, otoczenia biznesu, mediów, specjalizowanej konsumpcji i wysokiej kultury oraz instytucje sektora publicznego – zarządzające i koordynujące działalność i aktywności regionalne (w tym przede wszystkim regionalna i centralna administracja) (Jałowiecki, Szczepański 2002, Jałowiecki 2007, Grochowski 2009, Heffner 2010).

Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot (OMG–G–S) to powołane 15 września 2011 r. stowarzyszenie samorządowe mające głównie na celu zacieśnienie współpracy i doprowadzenie do harmonijnego rozwoju całego obszaru metropolitalnego wokół Gdańska, poprzez jak najlepsze wykorzystanie potencjału miast i gmin członkowskich, z poszanowaniem ich odrębności i specyfiki. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem gmin i powiatów, które tworzą jednorodny przestrzennie i funkcjonalnie układ osadniczy, nazywany obszarem metropolitalnym (Statut Stowarzyszenia... 2015). W ramach stowarzyszenia działa 57 samorządów, obejmujących łącznie obszar o powierzchni blisko 5,5 tys. km², który zamieszkuje 1,5 mln osób (ryc. 1).

Ryc. 1. Zasięg przestrzenny Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot na tle województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie na podstawie: Strategia obszaru metropolitalnego... (2015), Plan zagospodarowania... (2016).

Zasadniczymi celami Stowarzyszenia, określonymi w statucie, są:

- harmonijny, społeczno-gospodarczy rozwój gmin i powiatów Obszaru Metropolitalnego,
- wspólne kształtowanie i integracja najważniejszych polityk mających wpływ na jakość życia mieszkańców Obszaru Metropolitalnego,
- utrwalenie pozycji Obszaru Metropolitalnego w międzynarodowej sieci metropolii,
- współpraca i wzajemne wspieranie się członków Stowarzyszenia we wszelkich działaniach na rzecz rozwoju,
- wzmacnianie wpływu członków Stowarzyszenia na kształt i sposób realizacji zadań wspieranych w Obszarze Metropolitalnym w ramach polityki spójności,
- prowadzenie działalności: naukowej, oświatowej, kulturalnej, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, przyczyniającej się do wzrostu jakości życia i rozwoju Obszaru Metropolitalnego.

Rdzeń obszaru metropolitalnego tworzą miasta: Gdańsk, Gdynia, Sopot (czyli Trójmiasto), zaś strefę funkcjonalną gminy otoczenia funkcjonalnego tego ośrodka oraz miasta: Hel, Jastarnia, Pruszcz Gdański, Puck, Reda, Rumia, Tczew, Wejherowo, gminy miejsko-wiejskie: Kartusy, Władysławowo i Żukowo oraz gminy wiejskie: Cedry Wielkie, Kolbudy, Kosakowo, Luzino, Pruszcz Gdański, Przdokowo, Przywidz, Pszczółki, Puck, Somonino, Stegna, Suchy Dąb, Szemud, Tczew, Trąbki Wielkie i Wejherowo.

Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot, skupiający administracyjnie 8 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu, zamieszkuje ponad 67% ludności województwa pomorskiego. Miasta koncentrują 80% ludności obszaru metropolitalnego, wśród nich najwięcej mieszkańców liczy Gdańsk (460 tys.), zaś najmniej Krynica Morska (1,2 tys.). Według prognozy GUS, do 2035 r. zmniejszy się liczba mieszkańców miast rdzenia, a zwiększy gmin otaczających wskazane miasta.

W latach 2000–2018 liczba ludności obszaru wzrosła o blisko 70 tys., przy czym wzrost ten nie jest równomierny na całym obszarze. Najwyższym wzrostem charakteryzują się gminy podmiejskie, otaczające Trójmiasto. Proces depopulacji zachodzi jedynie w Trójmieście (Gdańsku, Gdyni i Sopocie) oraz powiatach malborskim i nowodworskim. Zdecydowana większość gmin obszaru odznacza się jednak stagnacją liczby ludności, ale z tendencjami wzrostowymi (Śleszyński, Wiśniewski 2015). Największa dynamika przyrostu naturalnego dotyczy zachodniej części obszaru, gdzie nadal żywe są tradycje dużej, wielodzietnej rodziny (powiat gdański i kartuski). W warunkach niskiej stopy urodzeń to migracje pozostają kluczowym czynnikiem zmian demograficznych, zwłaszcza w strefach suburbanizacji i rejonach depopulacyjnych. Powiatami o największym prognozowanym wzroście liczby ludności (prognoza demograficzna GUS) będą: gdański (+28,5%), kartuski (+20,1%), wejherowski (+15,1%) oraz pucki (+11,2%).

Istniejąca struktura funkcjonalno-przestrzenna uwarunkowana jest czynnikami przyrodniczymi (nadmorskim położeniem, deltą Wisły, krawędzią wysoczyzny oraz pradoliną Redy-Łeby), czynnikami geopolitycznymi ostatniego stulecia oraz współczesnymi procesami związanymi z urbanizacją. Ma ona wyraźny charakter

węzłowo-pasmowy. Na strukturę funkcjonalną obszaru metropolitalnego składają się trzy zasadnicze strefy funkcjonalne z ośrodkami o zróżnicowanej randze i funkcji:

1. dominujący ośrodek wojewódzki stanowiący rdzeń obszaru metropolitalnego – Gdańsk, Gdynia, Sopot;
2. strefa funkcjonalna obszaru metropolitalnego z pozardzeniowymi ośrodkami policentrycznego wielofunkcyjnego pasma osadniczego, najsilniejszymi, wyznaczającymi jego zasięg – Tczewem i Wejherowem oraz Pruszczem Gdańskim, Redą, Rumią, a także z ośrodkami krystalizującymi sieć osadniczą poza tym pasmem – Helem, Jastarnią, Kartuzami, Puckiem, Władysławowem, Żukowem oraz większymi ośrodkami wiejskimi;
3. potencjalna strefa funkcjonalna obszaru metropolitalnego z dwoma ośrodkami wytwarzającymi w skali regionu własne obszary funkcjonalne – Lęborkiem i Malborkiem – oraz pozostałymi ośrodkami o zróżnicowanej randze i funkcji, wzmacniającymi strukturę policentryczną całego obszaru metropolitalnego, w tym: Gniew, Krynica Morska, Łeba, Nowy Dwór Gdański, Nowy Staw, Pelplin, Sierakowice (Turzyński 2014).

Podstawowy układ strefowy województwa obejmuje 5 stref zróżnicowanych funkcjonalnie, jednak częściowo powiązanych korytarzami ekologicznymi:

1. strefa nadmorska o zróżnicowanym charakterze, obejmująca zespoły portowo-przemysłowo-usługowe Gdańska i Gdyni oraz obszary turystyczno-rekreacyjne z miejscowościami turystycznymi (w tym Sopot) i liczne obszary przyrodnicze o różnych reżimach ochronnych;
2. strefa bezpośredniego oddziaływania policentrycznego wielofunkcyjnego pasma osadniczego (gminy wiejskie: Kolbudy, Kosakowo, Luzino, Pruszcz Gdański, Przdokowo, Szemud, Wejherowo i miejsko-wiejska: Żukowo);
3. strefa pobrzeża o charakterze rolno-leśnym, obejmująca Lębork;
4. strefa pojezierna o charakterze rolno-leśnym z rozwiniętymi funkcjami turystyczno-rekreacyjnymi, związanym z zespołami jezior (Pojezierze Kaszubskie);
5. strefa Żuław i Doliny Wisły o charakterze rolnym.

Wskaźnik urbanizacji obszaru metropolitalnego kształtuje się na poziomie 72%³. Dynamiczne zmiany liczby ludności zachodzą w miejscowościach wiejskich położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Trójmiasta⁴. Rozwój ludnościowy stref

³ Największe ośrodki miejskie obszaru metropolitalnego pod względem liczby mieszkańców na koniec 2018 r. (GUS): a) powyżej 100 tys. mieszkańców: Gdańsk (466,6) i Gdynia (246,3); b) w przedziale 50–100 tys. mieszkańców: Tczew (60,3) i Wejherowo (49,8); c) w przedziale 20–50 tys. – 4 miasta powiatowe: Malbork (38,6), Lębork (35,4), Pruszcz Gdański (30,9) i Sopot (36,0), a także Rumia (49,0) i Reda (25,8) – ośrodki niebędące miastami powiatowymi, które obok Wejherowa i Pruszcza Gdańskiego zanotowały w ostatnich latach największy wzrost liczby mieszkańców; d) w przedziale 10–20 tys. mieszkańców – 4 miasta, w tym 3 stolice powiatów: Kartuzy (14,4), Puck (11,2), Nowy Dwór Gdański (9,9), a także Władysławowo (10,0); e) w przedziale 5–10 tys.: Pelplin (7,8), Gniew (6,8) i Żukowo (6,7); f) w przedziale poniżej 5 tys. mieszkańców – kilka miast nadmorskich (poza sezonem): Jastarnia, Łeba, Hel i Krynica Morska, a także Nowy Staw.

⁴ Do najludniejszych wsi należą Sierakowice (7,4 tys.), Luzino (7,3), Bolszewo (gm. Wejherowo, 6,8), Straszyn (gm. Pruszcz Gdański, 6,5), Gościcino (gm. Wejherowo, 5,8), Kolbudy (3,6), Kielpino (gm. Kartuzy, 3,4), Chwaszczyno (gm. Żukowo, 3,4), Łęgowo (gm. Pruszcz Gdański, 3,2), Banino (gm. Żukowo, 3,2), Kowale (gm. Kolbudy, 3,2).

podmiejskich wynika przede wszystkim z napływu migracyjnego mieszkańców miast, natomiast wzrost liczby mieszkańców na tradycyjnych obszarach wiejskich (szczególnie Kaszuby) jest wynikiem przyrostu naturalnego. Najbardziej czytelne procesy przekształceń istniejącej sieci osadniczej dotyczą przede wszystkim:

- zmian obserwowanych na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z większymi ośrodkami miejskimi, które związane są z postępującymi procesami niekontrolowanej suburbanizacji;
- rozwoju zabudowy (w tym mieszkaniowej) wzdłuż dróg, w tym krajowych i wojewódzkich, skutkującego m.in. pogorszeniem warunków transportowych m.in. w zakresie ograniczonej przepustowości i bezpieczeństwa;
- równoległego do suburbanizacji mieszkaniowej procesu „suburbanizacji gospodarczej”;
- realizacji infrastruktury technicznej wpływającej na zmiany w krajobrazie (np. napowietrzne linie elektroenergetyczne);
- presji zabudowy i zainwestowania na tereny prawnie chronione (Plan zagospodarowania... 2016).

W kontekście budowania pozycji konkurencyjnej obszaru istotną rolę odgrywa współpraca z Elblągiem, silnie związanym funkcjonalnie zarówno w zakresie powiązań sieciowych z Gdańskiem, jak i w zakresie codziennych relacji ze wschodnią częścią obszaru metropolitalnego.

Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot jest najszybciej rozwijającym się obszarem północnej Polski oraz znaczącym ośrodkiem procesów integracyjnych w regionie Morza Bałtyckiego. Stanowi on ważne ogniwo łańcucha transportowego, łączące północ i zachód Europy ze środkową i południową częścią kontynentu. O międzynarodowym znaczeniu obszaru metropolitalnego decyduje również coraz szersza sieć połączeń lotniczych Portu Lotniczego im. Lecha Wałęsy, ilość firm z kapitałem zagranicznym czy też lokalnych przedsiębiorstw inwestujących za granicą, liczba studentów zagranicznych, wspólnych projektów badawczych, a także rozpoznawalność marki, jaką jest Gdańsk, na całym świecie kojarzonej z „Solidarnością”. Te oraz inne czynniki sprawiają, że prezentowany obszar ma określoną rangę międzynarodową, wplatając się tym samym w sieci metropolitalnych powiązań. To właśnie one w głównej mierze, obok parametrów, takich jak PKB czy liczba mieszkańców, decydują o jej konkurencyjności (Strategia obszaru... 2015). Według stanu na koniec 2018 r. liczba mieszkańców przekroczyła 13 222 tys. osób, zaś wskaźnik PKB per capita dla obszaru metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot wyniósł 115% średniej krajowej⁵. Wartość PKB per capita plasuje Trójmiasto na piątej pozycji w Polsce, za Warszawą, Poznaniem, Wrocławiem i Krakowem. Obecnie połowa PKB województwa jest wytwarzana w podregionie trójmiejskim.

Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot stanowi centrum gospodarcze regionu i północnej Polski. Zlokalizowanych jest w nim ponad 65% podmiotów

⁵ Według najnowszych danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego w 2018 r. PKB na mieszkańca w Polsce (mierzony parytetem siły nabywczej w dolarach międzynarodowych) osiągnął poziom blisko 32 tys., co stanowiło około 74% wartości tego wskaźnika dla całej UE (<https://www.gov.pl/web/rozwoj/pkb-per-capita-polska-pnie-sie-w-gore>; dostęp: 19.02.2020).

gospodarczych oraz 80% spółek z kapitałem zagranicznym (w skali województwa). Struktura gospodarki ma charakter postindustrialny, z wyraźną dominacją sektora usług rynkowych nad sektorem przemysłu. Profil gospodarczy zdominowany jest przez dwa główne nurty przemysłu: tradycyjny (gospodarka morską, przemysł rafineryjny i spożywczy) oraz wysokich technologii (przemysł elektroniczny, sektor informatyczny, farmacja i biotechnologia). W ostatnich latach doszło do zauważalnych zmian w gospodarce obszaru metropolitalnego (spadek znaczenia przemysłu stoczniowego na rzecz wzrostu przemysłu przetwórczego oraz ogólny wzrost znaczenia sektora usług rynkowych). Tereny przemysłowo-gospodarcze koncentrują się w głównych ośrodkach osadniczych, ich najbliższym sąsiedztwie oraz wzdłuż wiodących szlaków transportowych. Znacząca podaż gruntów inwestycyjnych występuje także wzdłuż głównych ciągów transportowych z południa kraju w kierunku Trójmiasta, co związane jest z bliskością Trójmiasta (jego dużym rynkiem zbytu oraz zasobami wykwalifikowanej kadry), dobrą dostępnością transportową (drogową i kolejową) oraz podażą znacznych terenów o małych niwelacjach (Brodzicki, Kwiatkowski 2015). Uzupełnieniem są tereny inwestycyjne w Pomorskiej (PSSE) i Słupskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (SSSE), które będą funkcjonować do końca 2026 r.

Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot dysponuje rozbudowaną bazą nowoczesnych instytucji otoczenia biznesu (parki technologiczne: Gdański Park Naukowo-Technologiczny, Pomorski Park Naukowo-Technologiczny w Gdyni, inkubatory przedsiębiorczości, np.: Pomorski Inkubator Innowacji i Przedsiębiorczości w ramach PPNT, Gdański Inkubator Przedsiębiorczości Starter, Kaszubski Inkubator Przedsiębiorczości w Kartuzach, Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości w Malborku, Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy UG, Akademicki Inkubator Gospodarczy PG). Parki naukowo-technologiczne w Gdyni i Gdańsku to największy w Polsce technologiczno-laboratoryjno-biurowy kompleks wsparcia przedsiębiorczości i innowacji.

Przyszłościowe sektory rozwoju gospodarki obszaru metropolitalnego związane są głównie z: gospodarką morską (wyspecjalizowana produkcja stoczniowa, offshore, produkcja jachtów); logistyką – sektor TSL (transport, spedycja, logistyka); sektorem ICT (elektronika, Internet, sztuczna inteligencja); turystyką (tradycyjna, zdrowotna, organizacja wydarzeń businessowych, kulturalnych i politycznych); sektorem usług biznesowych i finansowych (BPO – *business process outsourcing*, ITO – *information technology outsourcing*, SSC – *shared services center*, KIBS – *knowledge intensive business services*); sektorem chemicznym i petrochemicznym; sektorem metalowym; sektorem biotechnologicznym i farmaceutycznym, w tym kosmetycznym. Ważną rolę odgrywać będzie również sektor energetyczny (energetyka konwencjonalna, OZE, projekt EJ1).

Prezentowany obszar metropolitalny, jeden z największych w Polsce, cechuje bardzo różnicowany potencjał turystyczny i rekreacyjny, wzmacniany przez rozwijającą się bazę hotelową, kongresową i konferencyjną. Do najważniejszych walorów należy nadmorskie położenie, oferta kulturalna, zabytki historyczne, różnicowanie kulturowe oraz walory przyrodnicze i uzdrowiskowe. Istotnym problemem jest jednak brak kompleksowych produktów turystycznych.

Zróznicowane przestrzennie walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe obszaru metropolitalnego tworzą warunki do rozwoju zróżnicowanych form aktywności i zagospodarowania w zakresie:

- 1) turystyki krajoznawczej – wykorzystującej bogate walory historyczno-kulturowe: dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim w: Gdańsku (w tym instytucje kultury o charakterze metropolitalnym, takie jak: opera, filharmonia, kina i teatry) i Malborku; dziedzictwa kulturowego o znaczeniu krajowym w miejscowościach: nadmorskich (Gdańsk, Gdynia, Hel, Jastarnia, Łeba, Puck, Rozewie, Sopot, Sztutowo), Kaszub (Kartuzy), Kociewia (Tczew, Gniew, Pelplin) i Żuław (Drewnica, Nowy Dwór Gdański, Nowy Staw, Malbork); ośrodków kultu religijnego: Gorzędziej (gm. Subkowy), Kalwaria Wejherowska (m. Wejherowo), Matemblewo (m. Gdańsk), Piaseczno (gm. Gniew), Sianowo (gm. Kartuzy), Swarzewo (gm. Puck), Święty Wojciech (m. Gdańsk); miejsc martyrologii: Piaśnica, Sztutowo;
- 2) turystyki wypoczynkowej – na terenie gmin nadmorskich oraz powiatu kartuskiego w turystycznych obiektach noclegowych (szczególnie ośrodkach wczasowych i kolonijnych), gospodarstwach agroturystycznych, a także w prywatnych domach letniskowych – „drugich domach”;
- 3) turystyki aktywnej – wykorzystującej naturalne uwarunkowania przyrodnicze: nadmorskie położenie – akweny dogodne do uprawiania windsurfingu i kitesurfingu (Zatoka Pucka od Władysławowa do Juraty i od Chałup do Pucka oraz okolice Sopotu; na otwartym morzu w Dębках i w Łebie, na Zalewie Wiślany w okolicach Krynicy Morskiej); nurkowania (podwodne wraki na dnie Zatoki Gdańskiej i wokół Helu na różnych głębokościach); żeglarstwa (w ramach szlaku marin wzdłuż Wybrzeża Bałtyku, w tym małe porty i przystanie jachtowe: Łeba, Władysławowo, Jastarnia, Jurata, Hel, Puck, Gdynia, Gdańsk, Sopot, Kąty Rybackie, Krynica Morska); duże akweny śródlądowe do uprawiania sportów wodnych – żeglarstwa i innych (m.in. jeziora: Raduńskie, Gowidlińskie, Mausz); nurkowania (jeziora: Raduńskie, Wdzydze); wysokie odcinki wybrzeża do rozwoju wycynowej turystyki specjalistycznej: lotniarstwa i paralotniarstwa (klify nadmorskie: Mechelinki, Chłapowo); ukształtowanie terenu i warunków klimatycznych do rozwoju sportów zimowych: narciarstwa biegowego (rozległe obszary Pojezierza Kaszubskiego, Lasy Oliwsko-Darżlubskie), narciarstwa zjazdowego (Łysa Góra w Sopocie, szczyt Wieżycy, Przywidz, Sulęcyno, Stężycy); sieć hydrograficzną do rozwoju szlaków kajakowych (m.in.: Łeba, Reda, Motława, Nogat, Radunia, Szkarpawa, Wielka Święta – Tuga, Wisła); sieć hydrograficzną do rozwoju szlaków żeglarskich: drogi śródlądowe delty Wisły oraz Zalew Wiślany – MDW E40 i E-70, a także innych rzek Żuław; zespoły leśne do rozwoju turystyki rowerowej, konnej, nordic walking (Lasy Mirachowskie, Półwysep Helski, Mierzeja Wiślana, Lasy Oliwsko-Darżlubskie);
- 4) turystyki zdrowotnej (sanatoryjnej, rehabilitacyjnej, prozdrowotnej oraz spa & wellness) – wykorzystującej lecznicze i relaksacyjne właściwości zasobów przyrodniczych: geologicznych (wód mineralnych, termalnych i borowin): istniejące uzdrowiska (Sopot) oraz potencjalne (np. Krynica Morska); klimatu nadmorskiego: Jantar (gm. Stegna), Jastrzębia Góra (m. Władysławowo),

Jastarnia, Jurata (m. Jastarnia), Kąty Rybackie (gm. Sztutowo), Łeba, Mikoszewo (gm. Stegna), Stegna oraz Krynica Morska.

Obszarem, który poprzez procesy metropolizacyjne zmienił swoje znaczenie, jest bez wątpienia aglomeracja Trójmiasta. Podlegająca od niemal 30 lat żywiołowym procesom rozwojowym oraz przekształceniom w sferze zagospodarowania przestrzennego, sukcesywnie rozszerzająca ofertę i wzmacniająca rangę funkcji metropolitalnych, nabiera coraz większego znaczenia w sieci oddziaływań ponadregionalnych i międzynarodowych (Plan zagospodarowania... 2016). Z rozwojem tego obszaru wiąże się szereg problemów dotyczących wzmacniania integralności i spójności terytorialnej, ochrony środowiska, rozwiązywania problemów transportowych i komunikacyjnych (Gajewski i in. 2015).

Rozwój funkcji metropolitalnych

Funkcje metropolitalne (egzogeniczne) są zestawem powiązań i oddziaływań charakterystycznych dla ośrodków miejskich o znaczeniu i zasięgu co najmniej krajowym, a w zasadzie ponadkrajowym, czyli międzynarodowym. Są to funkcje działalności usługowej najwyższego rzędu – polityczne, administracyjne, gospodarcze, finansowe, komunikacyjne, naukowe, edukacyjne, kulturalne, turystyczne, informacyjne, religijne – w tym zwłaszcza funkcje o charakterze decyzyjnym, związane z obecnością instytucji reprezentujących struktury kierowania, zarządzania i kontroli w skali międzynarodowej. Korcelli-Olejniczak (2004) przyjmuje, że „metropolia rozwija (lub powinna rozwijać) funkcje o zasięgu głównie ponadkrajowym, lub że pełnienie tych funkcji odróżnia ją od nie-metropolii, czyli miasta o znaczeniu lokalnym, regionalnym lub najwyższym krajowym”. Funkcje społeczno-gospodarcze obszaru metropolitalnego w stosunku do regionu, kraju, a także w skali międzynarodowej, nazywane funkcjami metropolitalnymi, pełni cały obszar metropolitalny, nie zaś jedynie ośrodek metropolitalny (Parysek 2003, Czyż 2009).

Klasik (1997) wskazuje następujące grupy funkcji metropolitalnych:

- 1) polityki i administracji,
- 2) gospodarki i finansów,
- 3) turystyki, rekreacji i rozrywki,
- 4) komunikacji i telekomunikacji,
- 5) szkolnictwa wyższego,
- 6) badań i rozwoju,
- 7) kultury wysokiej i mass mediów.

Istnieje wiele sposobów klasyfikacji funkcji metropolitalnych. Śleszyński (2013) wiąże je z podziałem według rodzaju, zasięgu przestrzennego, a w przypadku struktury wewnętrznej miast i obszarów zurbanizowanych – także ich rolę w kształtowaniu struktury przestrzennej. O metropolitalności funkcji decyduje nie tyle jej rodzaj i poziom specjalizacji, ile przestrzenny zasięg działalności oraz jej powiązania z funkcjami innych metropolii. Funkcje metropolitalne są powiązane z procesami globalizacyjnymi, lokują się w tych ośrodkach i miejscach, gdzie powstają warunki rozwoju sieci gospodarczych i kumulują się wszelkie działania

i zjawiska polityczno-ekonomiczne, społeczno-kulturowe i techniczne umożliwiające powstawanie i rozprzestrzenianie się innowacji (Gawryszewski i in. 1998, Budzynowska 2000, Heffner 2011, Gaczek 2013).

Rozwojowi funkcji metropolitalnych towarzyszą przekształcenia przestrzeni i funkcji miast związane z podnoszeniem jakości i standardów życia mieszkańców (np. rozwój funkcji i obiektów kultury, zielonej infrastruktury, substancji mieszkaniowej o wysokim standardzie). Koncentracja i jakość tych funkcji oraz przekształcenia przestrzeni w powiązaniu z dostępnością transportową i odpowiednimi warunkami funkcjonowania systemów transportowych sprzyjają kształtowaniu konkurencyjności danego obszaru w skali krajowej i międzynarodowej, tworząc jednocześnie warunki dla rozwoju nowoczesnej gospodarki. Obszar metropolitalny konkuruje z innymi podobnymi jednostkami organizacyjnymi poprzez łączenie popytu na wytwarzane produkty, lokalnej dostępności czynników produkcji, dynamiki konkurencji lokalnej i istnienia branży wspierających (infrastruktura biznesowa). Czynnikiem, którym przypisuje się największą wagę w uzyskiwaniu konkurencyjności, są lokalnie dostępne czynniki produkcji, utożsamiane bardzo często z wysoko kwalifikowaną kadrą pracowników i bazą naukową. Innym istotnym elementem jest również dostęp do odpowiednich umiejętności, zasobów materialnych, środków finansowych, infrastruktury branż wspomagających (Gaczek 2013, Kudłacz 2013). Korzystanie z lokalnych dostawców dóbr i usług może być elementem trwale wiążącym inwestorów zewnętrznych w obszarze oddziaływania metropolii (Tondl 2003).

Obecnie istniejące funkcje Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot można pogrupować w ramach czterech zasadniczych sfer:

- 1) zarządzania – m.in.: przedstawicielstwa dyplomatyczne państw (Konsulaty Generalne: Niemiec, Rosji i Ukrainy – zlokalizowane w Gdańsku, konsulaty honorowe z siedzibą w Gdyni: Belgii, Włoch, Rumunii, Finlandii, Norwegii, Malty, Cypru, Chile oraz konsulaty honorowe z siedzibą w Gdańsku: Meksyku, Łotwy, Litwy, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Holandii, Hiszpanii, Turcji, Konsulat Generalny Islandii, Agencja Konsularna Francji), administracja publiczna (administracja rządowa krajowa i delegatury, sądy i prokuratura);
- 2) wydarzeń i twórczości – m.in.: instytucje kultury (teatry i obiekty prezentacji sztuki, muzea i galerie, instytucje animacji kultury), cykliczne wydarzenia kulturalne (o znaczeniu krajowym i międzynarodowym), ogrody zoologiczne i botaniczne, obiekty sportowe i cykliczne wydarzenia sportowe, centra targowo-wystawiennicze, centra kongresowo-rekreacyjne;
- 3) badań i innowacji – m.in.: uczelnie wyższe, instytuty i placówki naukowo-badawcze, biblioteki, parki naukowo-technologiczne, centra innowacji;
- 4) działalności gospodarczej i otoczenia biznesu – m.in.: instytucje otoczenia biznesu (agencje rozwoju, organizacje pracodawców, centra wspierania biznesu, inicjatywy klastrowe, inkubatory przedsiębiorczości, izby gospodarcze i stowarzyszenia, centrale banków, instytucji finansowych i ubezpieczeniowych), przedsiębiorstwa, prestiżowe biurowce, centra handlowe.

Położenie miast determinuje ich funkcje społeczno-gospodarcze. Ośrodki pod Trójmiastem pełnią przede wszystkim funkcje mieszkalne i w znacznie mniejszym

stopniu rekreacyjno-usługowe. Dalej usytuowane miasta (rolniczo-usługowe) są ważnym ogniwem lokalnej obsługi (usługi, handel, administracja). W strukturze funkcjonalnej obszarów położonych poza miastami centralnymi występują przede wszystkim funkcje mieszkaniowe, rolnicze i turystyczne. Warto podkreślić, że dość szybko narasta zainwestowanie stref położonych blisko aglomeracji, zwłaszcza na cele mieszkaniowe i rekreacyjne.

Badany obszar metropolitalny charakteryzuje koncentracja funkcji gospodarczych (logistycznych) związanych z funkcjonowaniem portów i ich zaplecza, a także zarządczych (administracyjnych związanych przede wszystkim ze śródmieściem Gdańska).

Obszary w sposób oczywisty koncentrujące potencjał naukowo-badawczy to rejony lokalizacji uczelni. Na wzrost znaczenia i konkurencyjności tych potencjałów, w kontekście dynamicznie rozbudowujących się w ostatnich latach kampusów Politechniki Gdańskiej, Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego i Uniwersytetu Gdańskiego, Potencjał innowacyjny koncentruje się również wokół parków naukowo-technologicznych (w szczególności w Pomorskim Parku Naukowo-Technologicznym w Gdyni).

Na obszarze metropolitalnym powstają i rozbudowują się regionalne centra produkcyjne, ośrodki badań i rozwoju, a także siedziby międzynarodowych firm. W 2014 r. swoje centrum otworzył koncern PwC – jedna z największych firm doradczych na świecie⁶. Również w Trójmieście centrum finansowo-księgowo ulokowała firma Bayer – kompleks biurowy Olivia Tower. W Gdańsku, Gdyni i Sopocie znajduje się obecnie łącznie ponad 775 tys. m² powierzchni biurowych. Trójmiasto zajmuje pod tym względem trzecie miejsce w skali kraju, mając jednocześnie jeszcze ogromny potencjał rozwojowy. Szacuje się, że po 2021 r. zasoby powierzchni biurowych przekroczą tu 1 mln m². Nowoczesna infrastruktura biznesowa wyróżnia obszar metropolitalny w skali Polski i przyczynia się do rekordowego tempa wzrostu sektora nowoczesnych usług dla biznesu (BSS). Według raportu ABSL (Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych), w okresie od I kwartału 2016 do I kwartału 2019 r. w Trójmieście odnotowano wzrost zatrudnienia w centrach usług o 56%, co jest najwyższym wynikiem w kraju. Funkcje biznesowe lokują się zwykle w prestiżowych biurowcach powstających zarówno w strefach śródmiejskich (m.in. w Gdańsku wzdłuż al. Grunwaldzkiej we Wrzeszczu, Oliwie), jak i w innych dogodnie położonych miejscach, przede wszystkim z punktu widzenia dostępności transportowej, np. w okolicach Portu Lotniczego w Gdańsku, gdzie powoli zaczyna kształtować się dzielnica biznesowa. Potencjał rozwojowy w tym zakresie mają również tereny w bezpośrednim sąsiedztwie stadionu piłkarskiego i Centrum Wystawienniczo-Kongresowego AMBEREXPO w Gdańsku Letnicy. W Gdańsku odbywają się największe na świecie Międzynarodowe Targi Bursztynu i Bizuterii Amberif.

Z kolei centralne obszary śródmiejskie w sposób oczywisty skupiają większość prestiżowych funkcji, w tym kulturalnych i symbolicznych, stanowiących swoiste

⁶ W Gdańsku zlokalizowano czwartą tego typu inwestycję firmy po Stanach Zjednoczonych, Irlandii Północnej i Indiach.

wizytówki, elementy identyfikacji i tożsamości całego obszaru. Wymienić należy chociażby Teatr Muzyczny im. Danuty Baduszkowej w Gdyni – największy teatr muzyczny w Polsce i drugi (po Teatrze Wielkim w Warszawie) obiekt tego typu pod względem liczby miejsc na widowni. Gdańsk jest jednym z największych ośrodków kulturalnych w Polsce. Działają tu m.in. teatry (Teatr Wybrzeże, Gdański Teatr Szekspirowski, Miejski Teatr Miniatura), Filharmonia Bałtycka i Opera Bałtycka, siedem kin, biblioteki, muzea (m.in. Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, Muzeum Narodowe, Narodowe Muzeum Morskie, Muzeum Archeologiczne), a także kilkanaście publicznych i prywatnych galerii sztuki. Odbývają się tu festiwale i imprezy cykliczne, wśród nich Festiwal Szekspirowski, Gdański Festiwal Carillonowy, Mozartiana, Solidarity of Arts, Festiwal Jazz Jantar, Siesta Festival, Jarmark św. Dominika, Festiwal Teatrów Ulicznych Feta oraz Bałtyckie Dni Kultury Żydowskiej.

Na badanym obszarze wśród obiektów o znaczeniu metropolitalnym jest również baza hotelowa o wysokim standardzie, np. Hilton w Gdańsku, Sheraton czy Sofitel Grand Hotel w Sopocie. Funkcje rekreacyjne związane są z naturalnymi uwarunkowaniami przyrodniczo-krajobrazowymi (przede wszystkim pas nadmorski, kompleks leśny Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zurbanizowanych i tereny rekreacyjne – w tym zabudowy lotniskowej – Pojezierza Kaszubskiego) oraz obiektami zielonej infrastruktury. Funkcje ośrodka kuracyjnego oraz centrum rekreacji i turystyki pełni przede wszystkim Sopot. Wielofunkcyjna Hala Sportowo-Widowiskowa (ERGO Arena), zlokalizowana na granicy Sopotu i Gdańska, służy szeroko pojętej rekreacji i rozrywce mieszkańców Trójmiasta, regionu i całego kraju. Ze względu na wielkość obiektu, uniwersalność i możliwość organizowania imprez rangi światowej jest unikalna na terenie Polski. Z kolei amfiteatr w Sopocie spełnia funkcje metropolitalne z uwagi na powiązania międzynarodowe świata artystycznego.

Rozwój funkcji i przestrzeni publicznych o randze metropolitalnej uwarunkowany jest:

- 1) potencjałami związanymi w szczególności z: dynamiką rozwoju portów morskich i funkcji związanych z gospodarką morską; ochroną i promocją zasobów dziedzictwa kulturowego; zrównoważonym wykorzystaniem zasobów i walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych strefy nadmorskiej; wykorzystaniem rezerw terenowych na niezagospodarowanych obszarach przemysłowych, poportowych i powojkowych; dostępnością i skomunikowaniem Metropolitalnego Pasma Usługowego z Portem Lotniczym im. Lecha Wałęsy, portami morskimi oraz licznymi węzłami przesiadkowymi transportu aglomeracyjnego; rozwojem nauki i akademickości Trójmiasta w powiązaniu z potencjałem gospodarczym i zasobami wysoko wykwalifikowanej kadry;
- 2) zagrożeniami i barierami wynikającymi w szczególności z: deindustrializacji terenów przemysłowych i rozwoju zabudowy; ograniczeń przestrzennych rdzenia metropolii; niedostatecznie rozwiniętej siatki połączeń transportowych, szczególnie w zakresie szybkich powiązań kolejowych i międzynarodowych połączeń lotniczych; niedostatecznie rozwiniętej i zintegrowanej sieci transportu zbiorowego; niskiej jakości przestrzeni otaczającej główną oś

integracji obszaru – Metropolitalne Pasma Usługowe; realizacji monofunkcyjnych inwestycji mieszkaniowych w strefach śródmiejskich; krótkiego sezonu ograniczającego rozwój funkcji związanych ze sferą wydarzeń i twórczości; niskiego poziomu przedsiębiorczości mieszkańców, kwalifikacji zespołów badawczo-rozwojowych oraz dostępności do instytucji otoczenia biznesu.

Dokumentem strategicznym, wyznaczającym najważniejsze kierunki rozwoju na najbliższe kilkanaście lat, jest „Strategia Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot do roku 2030” (SOMG-G-S 2030). Dokument ten został opracowany i przyjęty w wyniku oddolnej inicjatywy członków Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny jako narzędzie umożliwiające koordynację działań w priorytetowych obszarach współpracy. Strategia wyznacza cele i kierunki rozwoju obszaru metropolitalnego, a także jest uzupełnieniem działań podejmowanych na poziomie UE i krajowym o oddolne inicjatywy w skali metropolitalnej. Wskazuje ona, że przyszły rozwój OMG-G-S będzie opierał się na optymalnym wykorzystaniu potencjałów rozwojowych każdego z partnerów metropolii, zarówno dużych miast centralnych, jak i niewielkich gmin wiejskich. Zawarta w SOMG-G-S 2030 wizja rozwoju zakłada m.in., że w 2030 r. OMG-G-S będzie obszarem ze skoordynowanym systemem planowania przestrzennego, metropolią wyróżniającą się na tle kraju wysoką jakością i dostępnością usług publicznych oraz największym nadbałtyckim zespołem portowym i węzłem logistycznym.

Podsumowanie

Ze względu na złożoność zjawisk oraz procesów zachodzących w układzie przestrzennym, jakim jest obszar metropolitalny, oraz analizę pojęciową terminu „obszar metropolitalny”, należy podkreślić, że nie opracowano dotychczas jednolitej definicji – powszechnie stosowanej w nauce i w polityce publicznej. Metropolie (obszary metropolitalne) mają różną wielkość i odgrywają różne role w gospodarce światowej. Zróżnicowanie środowiska i krajobrazu Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot oraz jego nadmorskie położenie sprawiają, że wyróżnia się on na tle kraju unikatowymi walorami funkcjonalnymi (konsulaty, terminale, mariny). Struktura przestrzenna warstwy metropolitalnej wynikającej z położenia nadmorskiego i spuścizny geopolitycznej objawia się: bipolarnością, różnorodnością tożsamości miejskich, układem rdzenia metropolitalnego, znaczącą koncentracją funkcji metropolitalnych w śródmieściach Gdańska, Gdyni i Sopotu. Jednak większość funkcji ponadlokalnych, w tym metropolitalnych, skupia się w rdzeniu metropolii, w szczególności w Gdańsku. Istotny udział obiektów o znaczeniu metropolitalnym ze sfery wydarzeń i twórczości wynika z mocnych funkcji turystycznych metropolii trójmiejskiej (turystyka morska, nadmorska, miejska, kulturowa, biznesowa, kongresowa, sanatoryjno-rehabilitacyjna i specjalistyczna).

Budowaniu pozycji konkurencyjnej OMGG na tle innych obszarów metropolitalnych w skali kraju, a także w ujęciu międzynarodowym, sprzyjać może położenie silnego akcentu na rozwijanie funkcji metropolitalnych związanych z jego specyfiką – położeniem geograficznym (morzem, gospodarką morską,

różnorodnością krajobrazową) oraz historią (wydarzeniami oraz tradycjami wolnościowymi, solidarnościowymi).

Kluczowe dla budowania konkurencyjnej pozycji w skali ponadkrajowej jest traktowanie rdzenia tego obszaru – Trójmiasta – jako jednej fizycznej i funkcjonalnej całości, kumulującej potencjały poszczególnych ośrodków, przy zachowaniu ich zróżnicowania i konkretnych, wąskich specjalizacji na poziomie metropolitalnym. Zrealizowane w ostatnich latach w Gdańsku inwestycje wzmacniające rangę kulturową – Europejskie Centrum Solidarności, Muzeum II Wojny Światowej i Teatr Szekspirowski – mogą istotnie wpłynąć na wzrost rangi istniejących oraz wykreowanie nowych przestrzeni publicznych poprzez włączenie ich w funkcjonującą strukturę. Zatem znaczący potencjał strukturotwórczy dla rozwoju przyszłych funkcji metropolitalnych jest w obrębie rdzenia metropolitalnego.

Literatura

- Bourdeau-Lepage L. 2004. Varsovie une nouvelle metropole, *Globalization and World Cities – Study Group & Network. Research Bulletin*, 142.
- Brodzicki T., Kwiatkowski J. 2015. Kluczowe i potencjalne motory rozwoju gospodarczego obszaru metropolitalnego – diagnoza sektorowa do Strategii Rozwoju Obszaru Metropolitalnego 2030. Gdańsk.
- Budner W.W. 2008. Procesy metropolizacji i rozwoju metropolii w Polsce. *Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum*, 7(1): 5–16.
- Budzynowska O. 2000. Obszary metropolitalne, ich struktura i funkcje w układach terytorialnych. *Samorząd Terytorialny. Municipium*, 10: 14–25.
- Castells M. 1998. *The information Age: economy, Society and Culture – The Rise of network Society*. T. 2. Oxford, Blackwell.
- Czerny M. 2005. Przestrzenna ekspansja miasta – przegląd współczesnej tematyki badawczej. *KPZK PAN*, 219: 156–173.
- Czyż T. 2009. Koncepcje aglomeracji miejskiej i obszaru metropolitalnego w Polsce. *Przegląd Geograficzny*, 81, 4: 445–459.
- Dawson R. 2008. *Living Networks. Leading Your Company, Customers, and Partners in the Hyper – Connected Economy*. Lulu Press Inc. (http://www.rossdawsonblog.com/LivingNetworks_Chapter7.pdf; dostęp: 11.09.2019).
- Domański R. 2006. *Gospodarka przestrzenna. Podstawy teoretyczne*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Florence P.S. 1955. Economic efficiency in the metropolis. [W:] R.M. Fisher (red.), *The metropolis in modern life*. Garden City, s. 85–124.
- Gaczek W. 2013. Obszary metropolitalne jako bieguny wzrostu. [W:] W. Kisiąła, B. Stępiński (red.), *Rola obszarów metropolitalnych w polityce regionalnej i rozwoju regionalnym*. Uniwersytet Ekonomiczny, Poznań, s. 22–46.
- Gajewski R., Ważny K., Zelewski D. 2015. *Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot w sieci europejskich metropolii*. Instytut Metropolitalny, Gdańsk.
- Gawryszewski A., Korcelli P., Nowosielska E. 1998. *Funkcje metropolitalne Warszawy*. *Prace Geograficzne. IGiPZ PAN*, 53.
- Gorzela G., Smełkowski M. 2005. *Metropolia i jej region w gospodarce informacyjnej*. Wydawnictwo Naukowe „Scholar” – EUROREG, Warszawa.
- Gras N.S.B. 1922. *The Development of Metropolitan Economy in Europe and America*. *American Historical Review*, 27: 695–708.
- Grochowski M. 2009. *Samorząd terytorialny a rozwój zrównoważony obszarów metropolitalnych*. *Studia Regionalne*, 2: 73–88.

- Heffner K. 2010. Regiony międzymetropolitalne a efekty polityki spójności w Polsce. [W:] M. Klamut, E. Szostak (red.), *Jaka polityka spójności po roku 2013?* Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, s. 163–184.
- Heffner K. 2011. *Funkcje metropolitalne stolic województw Polski Zachodniej*. Opole.
- Jałowiecki B. 1999. *Metropolie*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Białystok
- Jałowiecki B. 2000. *Spółeczna przestrzeń metropolii*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Jałowiecki B., Szczepański M.S. 2002. *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Jałowiecki B. 2007. *Globalny świat metropolii*. EUROREG. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Kaczmarek T. 2016. Obszary metropolitalne w świetle podziału administracyjnego Polski. *Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, 1(29): 23–29.
- Kaczmarek T. 2018. Zarządzanie obszarami metropolitalnymi – zagraniczne doświadczenia i ich polskie implikacje. *Studia KPZK*, 183: 273–287.
- Klasik A. 1997. Rola metropolii w rozwoju regionalnym. *Opolskie Roczniki Ekonomiczne*, 15: 65–72.
- Korcelli P. 2011. Obszary metropolitalne a funkcjonalne obszary miejskie. [W:] S. Kaczmarek (red.), *Miasto. Księga jubileuszowa w 70. rocznicę urodzin Profesora Stanisława Liszewskiego*. Łódź, s. 43–50.
- Korcelli-Olejniczak E. 2004. Funkcje metropolitalne Berlina i Warszawy w latach 1990–2002. *Współzależność pozycji w systemie miast Europy Środkowej*. *Prace Geograficzne, IGIPZ PAN*, 198.
- Kudłacz T. 2013. Dylematy polityki rozwoju zrównoważonego w układach regionalnych. *Studia KPZK PAN*, 152.
- Markowski T., Marszał T. 2006. *Metropolie. Obszary metropolitalne. Metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*. KPZK PAN, Warszawa.
- Noworól A. 2014. Problemy i wyzwania dotyczące rozwoju obszarów metropolitalnych na przykładzie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 12(936): 79–93.
- Noworól A. 2019. Despacjalizacja jako instrument rozwoju terytorialnego. *Biuletyn PAN KPZK*, 273: 19–28.
- Parysek J.J. 2003. Metropolie: metropolitalne funkcje i struktury przestrzenne. [W:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*. XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódź, s. 19–40.
- Plan zagospodarowania przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot 2030, przyjęty uchwałą nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r.
- Sassen S. 1991. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton. University Press, Princeton.
- Smętkowski M. 2005. Delimitacja obszarów metropolitalnych w Polsce – nowe spojrzenie. *Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych*. Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Smętkowski M., Jałowiecki B., Gorzelak G. 2008. Obszary metropolitalne w Polsce: problemy rozwojowe i delimitacja. *Raporty i Analizy EUROREG*, 1.
- Smętkowski M., Jałowiecki B., Gorzelak G. 2009. Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(35): 52–73.
- Statut Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot uchwalony dnia 13 kwietnia 2015 r., ze zm. z dn. 8.06.2017 r.
- Strategia Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot do roku 2030. 2015. Gdańsk.
- Strategia transportu i mobilności obszaru metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot do roku 2030. 2015. Fundacja Rozwoju Inżynierii Lądowej, Gdańsk.
- Szołek K. 2006. Obszary metropolitalne we współczesnej przestrzeni społeczno-gospodarczej (studium przypadku). *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, nr 1135, *Monografie i Opracowania* 173.
- Śleszyński P. 2013. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw. *Przegląd Geograficzny*, 85, 2: 173–197.
- Śleszyński P., Wiśniewski R. 2015. Demograficzno-osadnicze uwarunkowania rozwoju OM i migracje – diagnoza sektorowa do Strategii Rozwoju Obszaru Metropolitalnego 2030, Gdańsk–Warszawa.
- Taylor P.J. 2003. *European cities in the world city network*. GaWC Research Bulletin, 105.
- Tondl G. 2003. What makes regions in Eastern Europe catching up? The role of foreign investment, human resources and geography. *IEF Working Paper*, 51.

- Turzyński M. (red.) 2014. Analizy urbanistyczno-funkcjonalne GOM. Osadnictwo. BRG, Gdańsk. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2018 r. poz. 1945).
- Zuzańska-Żyśko E. 2016. Procesy metropolizacji. Teoria i praktyka. Warszawa.

Development and functional potential of the Gdańsk–Gdynia–Sopot Metropolitan Area

Abstract: metropolitanization is one of the most important determinants of the modern development model. Metropolitan areas play an important role in creating development in the contemporary, globalized world (innovations, new directions in the economy's development). The purpose of the article is to identify the function and development potential of metropolitan areas on the example of the Gdańsk–Gdynia–Sopot Metropolitan Area. In the first part of the study, a conceptual analysis of the term 'metropolitan area' was made. The next part presents the development potential of the presented area and shows the most important manifestations of the metropolitanization process. Leading development directions of the Gdańsk–Gdynia–Sopot Metropolitan Area were indicated. Existing and developing metropolitan functions are depicted.

Key words: metropolitan area, metropolitanization, metropolitan functions, the Gdańsk–Gdynia–Sopot Metropolitan Area